

Η άλωση της Κωνσταντινούπολης

Μετά από πολιορκία περίπου 2 μηνών,
από ξηρά και θάλασσα,
με το στρατό των Βυζαντινών να αριθμεί
κοντά στους 6.000 άνδρες, υπό τις οδηγίες του
Αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Παλαιολόγου
και τη βοήθεια, άλλων 2000 μισθοφόρων,
απέναντι στους 100.000 άνδρες, έφιππους, τοξότες,
το πιο σύγχρονο πυροβολικό της εποχής
και τα 400 πλοία, του Μωάμεθ του Β΄ του πορθητή,
την αποφράδα Τρίτη 29 Μαΐου 1453 ...
«Η Πόλις εάλω»...

**Θεόφιλος - "Κωνσταντίνος ο Παλαιολόγος ο αυτοκράτωρ των Ελληνορωμαίων
εξέρχεται άτρομος εις την μάχην το 1453 Μαΐου 29"**

«Κρυφό Σχολειό»

Στα χρόνια της σκλαβιάς, Έλληνες μοναχοί και κληρικοί και αργότερα λόγιοι,
φρόντιζαν για την παιδεία των μικρών Ελληνόπουλων.

Τους μάθαιναν γραφή, στοιχειώδη ανάγνωση και τον Αρχαίο Ελληνικό Πολιτισμό,
στα σκοτεινά, στα κρυφά τη νύχτα,
σε μοναστήρια και ναούς, με το φως του φεγγαριού.

Οι Οθωμανοί απαγόρευαν αυστηρά την ίδρυση δημόσιων σχολείων,
διότι φοβούνταν πως, αν οι Χριστιανοί μορφώνονταν,
θα γίνονταν δούλοι επικίνδυνοι.

Το **Φεγγαράκι μου λαμπρό** αποτελεί ένα δημοτικό παιδικό τραγούδι,
άρρηκτα συνδεδεμένο με την περίοδο της τουρκοκρατίας και το κρυφό σχολειό.
Η ελληνική λαογραφία αναφέρει ότι τα παιδιά τραγουδούσαν το συγκεκριμένο τραγούδι
κατά τη διάρκεια της νύχτας πηγαίνοντας προς το »Κρυφό Σχολειό».
Η μελωδία βασίζεται στο γαλλικό τραγούδι «Ah! Vous dirais-je Maman»,
που δημοσιεύθηκε το 1761.

Φεγγαράκι μου λαμπρό, φέγγε μου να περπατώ
να πηγαίνω στο σχολειό, να μαθαίνω γράμματα,
γράμματα σπουδάγματα, του Θεού τα πράγματα.
Ραψίματα, κεντήματα, του Θεού θελήματα.

[Νικόλαος Γύζης](#), Έλληνικόν Σχολείον έν καιρώ δουλείας,
γνωστότερο ως «Το κρυφό σχολειό», ελαιογραφία, 1885 - 1886.

Ο χορός του Ζαλόγγου

Στα τέλη του 1803 ο Αλή Πασάς θέλησε να τελειώσει μία και καλή με τους Σουλιώτες, που τόσα προβλήματα δημιουργούσαν στο Σουλτάνο και στη δική του εξουσία στην Ήπειρο. Τους πολιόρκησε στενά και τους εξανάγκασε να συνθηκολογήσουν στις 12 Δεκεμβρίου 1803.

Ο βασικός όρος της συμφωνίας, ήταν να εκκενώσουν τα χωριά τους.

Στις 16 Δεκεμβρίου, οι Σουλιώτες χωρίστηκαν σε τρεις φάλαγγες και έφυγαν.

Δύο ημέρες αργότερα, η τρίτη φάλαγγα, που κατευθυνόταν νότια,

δέχθηκε επίθεση στο Ζάλογγο από πολυάριθμο σώμα Τουρκαλβανών.

Κατά τη διάρκεια της σφοδρής σύγκρουσης, μία ομάδα Σουλιωτών εγκλωβίστηκε από τον εχθρό.

Ανάμεσά τους και περίπου 50 γυναίκες, πολλές από αυτές σε κατάσταση εγκυμοσύνης.

Προκειμένου να μην πέσουν στα χέρια των διωκτών τους,

έριξαν τα παιδιά τους από την απόκρημνη κορυφή του Ζαλόγγου

και στη συνέχεια, πιασμένες χέρι - χέρι, έπεσαν και ίδιες χορεύοντας.

Η μοναδική συγκεκριμένη μαρτυρία για το Χορό του Ζαλόγγου προέρχεται από τον αξιωματικό του Αλή πασά, Σουλεϊμάν αγά, αυτόπτη μάρτυρα του περιστατικού.

Χρόνια αργότερα, ο φιλόλογος Αλέξης Πολίτης, υποστήριξε σε άρθρο του,

ότι το πασίγνωστο τραγούδι, που συνόδευε το χορό,

«Έχε γεια καημένε κόσμε, έχε γεια γλυκιά ζωή, κι εσύ δύστυχη πατρίδα, έχε γεια παντοτινή...»,

αναφέρεται για πρώτη φορά μόλις το 1908.

Μύθος ή αλήθεια «ο χορός του Ζαλόγγου»;

*Claude Pinet, «Ο Χορός του Ζαλόγγου». Ελαιογραφία, γύρω στο 1820.
Συλλογή Ζωγραφικής, Σχεδίων και Χαρακτικών Μουσείο Μπενάκη*

1814 – Ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας

Η Φιλική Εταιρεία ιδρύθηκε το 1814 με σκοπό να συντονίσει τις προσπάθειες των υπόδουλων Ελλήνων για την απελευθέρωσή τους.

Η οργάνωση ιδρύθηκε μυστικά στην Οδησό της Ρωσίας
από τρεις εμπόρους,

τον Εμμανουήλ Ξάνθο, τον Νικόλαο Σκουφά και τον Αθανάσιο Τσακάλωφ.

Ενθαρρυμένοι από το επαναστατικό πνεύμα του Ρήγα Βελεστινλή,

τους αγώνες του Λάμπρου Κατσώνη και των Σουλιωτών,

καθώς και την αναταραχή που προκαλούσαν στην οθωμανική

Αυτοκρατορία απείθαρχοι πασάδες,

οι ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας προχώρησαν στην εγγραφή μελών,

χρησιμοποίησαν κρυπτογραφικό κώδικα επικοινωνίας μεταξύ τους

και υπέγραφαν με ψευδώνυμα.

Η ένταξη νέων μελών στην οργάνωση γίνονταν με όρκο στο θεό.

Ύψωση του λαβάρου της Επανάστασης 25 Μαρτίου 1821

Ο Παλαιών Πατρών Γερμανός ευλόγησε τους αγωνιστές στη μονή της Αγίας Λαύρας στα Καλάβρυτα, κήρυξε την έναρξη της Επανάστασης με σύνθημα «Ελευθερία ή Θάνατος» και ύψωσε το λάβαρό της με τον τίμιο σταυρό. Έδωσε στην Πάτρα, τη Διακήρυξη της Ελευθερίας, στους πρόξενους των ξένων χωρών.

Στην πραγματικότητα, δεν ευλόγησε τα λάβαρα και τα όπλα του αγώνα μόνο στη μονή της Αγίας Λαύρας, αλλά σε εκκλησίες, δρόμους και πλατείες, σε χωριά και πόλεις της Αχαΐας, όπως έπρατταν και πολλοί άλλοι ιερείς και αρχιερείς, σε ολόκληρη την Πελοπόννησο. Ο Παλαιών Πατρών Γερμανός, ήταν μητροπολίτης της Ορθόδοξης Χριστιανικής Εκκλησίας, μέλος της φιλικής εταιρίας, από το 1818 που μυήθηκε.

Ο Αρχιεπίσκοπος Παλαιών Πατρών Γερμανός υψώνει τη σημαία της Επανάστασης στα Καλάβρυτα.

Πίνακας του [Λουδοβίκου Λιπαρίνι](#) (1800-1856).

Λιθογραφία του πίνακα εκτίθεται στην μόνιμη έκθεση του [Εθνικού Ιστορικού Μουσείου](#)

Η μάχη της Αλαμάνας

Μία από τις πρώτες μάχες του εθνικού ξεσηκωμού, δόθηκε στη ξύλινη γέφυρα της Αλαμάνας του Σπερχειού ποταμού, κοντά στις Θερμοπύλες, από τον Αθανάσιο Διάκο, εναντίον του Ομέρ Βρυώνη και του Κιοσσέ Μεχμέτ.

Στις 17 Απριλίου οι δυο πασάδες με 8.000 άνδρες στρατοπεδεύουν στο Λιανοκλάδι, λίγα χιλιόμετρα έξω από τη Λαμία.

Οι οπλαρχηγοί της περιοχής αποφασίζουν να υπερασπιστούν όλες τις διαβάσεις του Σπερχειού ποταμού, ώστε να αποκόψουν την πρόσβαση των Τούρκων προς τα Σάλωνα (Άμφισσα) και τη Λιβαδειά.

Το πρωί της 23^{ης} Απριλίου 1821, οι Τούρκοι επιτίθενται.

Με 250 άνδρες μόνο, ο Αθανάσιος Διάκος, υπερασπίζεται τη γέφυρα της Αλαμάνας.

Ένα εχθρικό βόλι τον τραυματίζει στο δεξιό ώμο.

Οι Οθωμανοί, ορμούν στο χαράκωμα και τον πιάνουν αιχμάλωτο.

Στις 24 Απριλίου ο τραυματισμένος Αθανάσιος Διάκος μεταφέρεται σιδηροδέσμιος στη Λαμία.

Ο Ομέρ Βρυώνης του προτείνει να προσκυνήσει και να συνεργαστεί μαζί του.

Ο Διάκος υπερήφανα αρνείται: «Εγώ Γραικός γεννήθηκα, Γραικός και θα ποθάνω!». φέρεται να τους απάντησε.

Η ποινή που του επιβλήθηκε ήταν θάνατος διά ανασκολοπισμού (σούβλισμα) και θανατώθηκε μαρτυρικά την ίδια μέρα.

Η Μάχη της Αλαμάνας. Λιθογραφία. [Αλέξανδρος Ησαΐας](#).

Αθανάσιος Διάκος

Ο Αθανάσιος Διάκος γεννήθηκε το 1788 στην Άνω Μουσούνιτσα της Φωκίδας (σημερινός Αθανάσιος Διάκος).

Το πραγματικό του όνομα ήταν Αθανάσιος Γραμματικός.

Σε ηλικία 12 ετών έγινε δόκιμος μοναχός στο κοντινό μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου.

Πέντε χρόνια αργότερα χειροτονήθηκε διάκονος, αλλά γρήγορα εγκατέλειψε την καλογερική, όταν σκότωσε ένα Τούρκο αγά.

Ο νεαρός Αθανάσιος εντάχθηκε ως πρωτοπαλικάρο στο σώμα του οπλαρχηγού Γούλα Σκαλτσά.

Τότε έλαβε και το προσωνύμιο Διάκος, με το οποίο έγινε γνωστός και έμεινε στην ιστορία.

Τον Οκτώβριο του 1820, μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία.

Στις 27 Μαρτίου 1821, ο Αθανάσιος Διάκος πρωτοστατεί στην κήρυξη της Επανάστασης στην Ανατολική Στερεά (Μονή Οσίου Λουκά).

Με στρατό 5000 χωρικών από τις 30 Μαρτίου έως την 1^η Απριλίου, ελευθερώνει τη Λιβαδειά, την Αταλάντη και τη Θήβα, ενώ λίγο αργότερα κυριεύει το ισχυρό φρούριο της Μπουδουνίτσας (Μενδενίτσας).

Τραυματίστηκε στη μάχη της Αλαμάνας στις 23 Απριλίου του 1821 και πιάστηκε αιχμάλωτος.

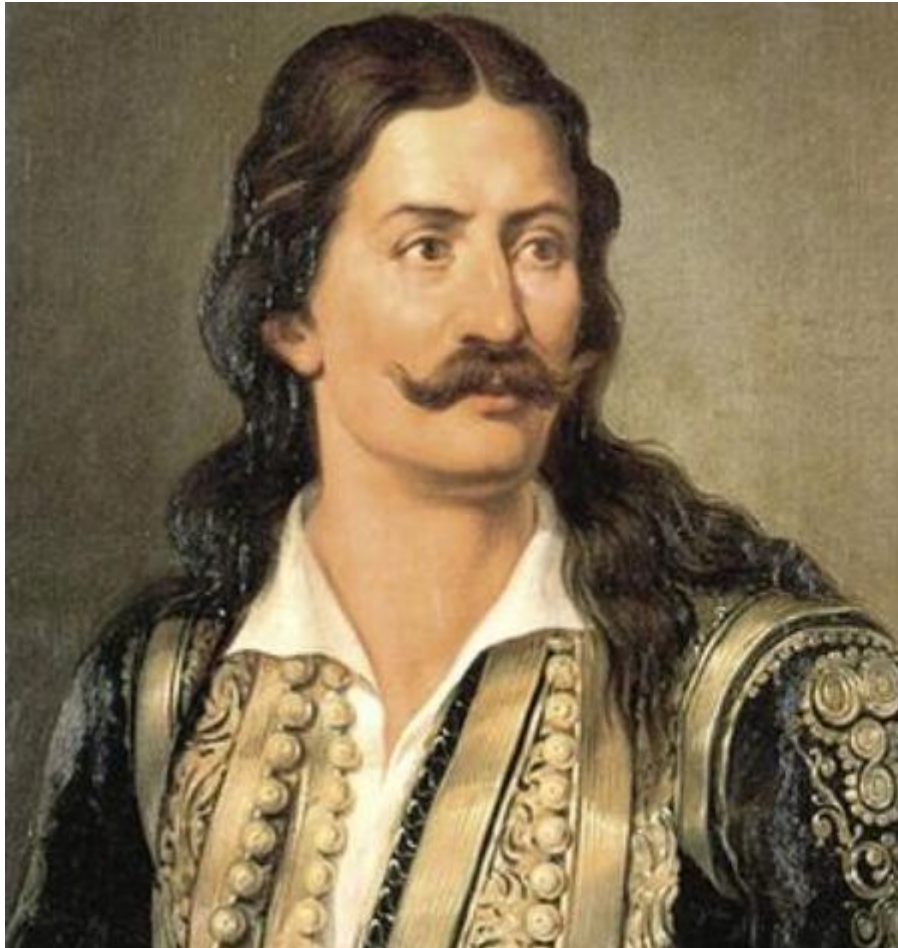
Η ποινή που του επιβλήθηκε ήταν θάνατος διά ανασκολοπισμού (σούβλισμα).

Πέθανε στις 24 Απριλίου 1821...

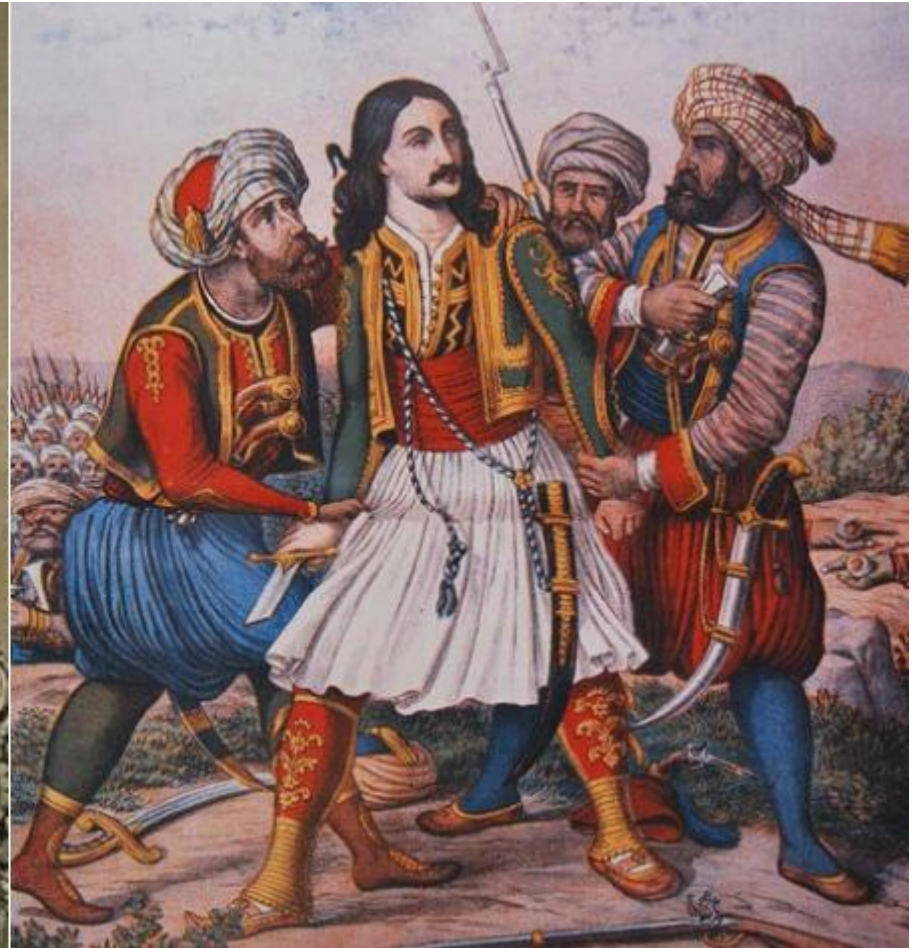
Προτού ξεψυχήσει ο Διάκος λέγεται ότι αναφώνησε το αυτοσχέδιο τετράστιχο:

Για ιδές καιρό που διάλεξε, ο χάρος να με πάρει
τώρα π' ανθίζουν τα κλαδιά και βγάζει η γης χορτάρι

Ο μαρτυρικός θάνατος του Διάκου συγκλόνισε και ταυτόχρονα εμπύχωσε τους αγωνιστές.

Αθανάσιος Διάκος
πίνακας του [Διονύσιου Τσόκου](#)

«Ο Αθανάσιος Διάκος στα χέρια των Τούρκων»
Λαϊκού Ζωγράφου – Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

8 Μαΐου 1821

Η μάχη στο Χάνι της Γραβιάς

Στη Γραβιά του Νομού Φωκίδας, οι Έλληνες με αρχηγό τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, πέτυχαν την πρώτη ουσιαστική νίκη εναντίον του Ομέρ Βρυώνη, ανακόπτοντας την επέλαση των Οθωμανών προς τα Σάλωνα και παίρνοντας εκδίκηση για το θάνατο του Αθανάσιου Διάκου.

Ο Ανδρούτσος οχυρώθηκε με 120 συναγωνιστές του, στο μοναδικό οίκημα που υπήρχε τότε στη Γραβιά, ένα μακρόστενο πλινθόκτιστο κτίριο με μαντρότοιχο, στο οποίο διανυκτέρευαν οι οδοιπόροι και οι αγωγιάτες.

Μετά τη σφοδρή επίθεση που εξαπέλυσε ο Ομέρ Βρυώνης, οι Έλληνες επαναστάτες διασκορπίστηκαν σε γειτονικά υψώματα.

Όμως, ο Ανδρούτσος και οι σύντροφοί του, ψύχραιμοι και ψυχωμένοι, κατάφεραν να αποκρούσουν τις αλλεπάλληλες επιθέσεις των Οθωμανικών δυνάμεων.

Μέχρι να σουρουπώσει, από τα καριοφύλια τους είχαν χάσει τη ζωή τους τριακόσιοι και πλέον εχθροί, ενώ είχαν λαβωθεί πολλοί περισσότεροι.

Η νίκη των Ελλήνων στο Χάνι της Γραβιάς, αναπτέρωσε το φρόνημα των επαναστατημένων Ρουμελιωτών, τσάκισε το ηθικό του εχθρού και κατέστησε τον Ανδρούτσο πρωταγωνιστή του επαναστατικού αγώνα στην Ανατολική Στερεά Ελλάδα.

Βρυζάκης Θεόδωρος-Πολεμική σκηνή, 1853

Οδυσσέας Ανδρούτσος

Ο Οδυσσέας Ανδρούτσος γεννήθηκε στην Ιθάκη το 1788

Ήταν ο μονάκριβος γιος του ξακουστού αρβανίτη αρματολού της Ρούμελης Αντρέα Βερούση ή Καπετάν Ανδρούτσου και της Ακριβής Τσαρλαμπά, κόρης προεστού της Πρέβεζας.

Στο νησί του Οδυσσέα είχε καταφύγει η μητέρα του για να γλιτώσει από την καταδίωξη των Τούρκων, επειδή ο πατέρας του είχε ακολουθήσει τον θαλασσομάχο Λάμπρο Κατσώνη στο Αιγαίο.

Προς τιμή του ομηρικού ήρωα, του δόθηκε το όνομα Οδυσσέας.

Πατρίδα του θεωρούσε την πατρίδα του πατέρα του, τις Λιβανάτες της Λοκρίδας.

Όταν ο Αλή Πασάς έμαθε πως ο φίλος του καπετάν Ανδρούτσος, που εν τω μεταξύ είχε αποκεφαλιστεί από τους Τούρκους το 1797, άφησε γιο, τον πήρε κοντά του στην αυλή του στα Γιάννενα, που αποτελούσε σπουδαίο στρατιωτικό σχολείο.

Μέσα σ' αυτό το περιβάλλον μεγάλωσε ο μικρός Οδυσσέας.

Εκεί έμαθε τα πρώτα γράμματα και να μιλάει ιταλικά και αρβανίτικα.

Η σωματική του δύναμη ήταν παροιμιώδης. Κάποιος βιογράφος του έγραψε, ότι «πηδούσε σαν ελάφι, έτρεχε σαν άλογο και ίππευε σαν κένταυρος!».

Το 1816 ο Αλή Πασάς τον έστειλε αρματολό στη Λειβαδιά, αφού τον πάντρεψε με την Ελένη Καρέλη.

Το 1818 μύηθηκε στη Φιλική Εταιρεία.

Τον Οκτώβριο του 1820, μετά από διαμάχη με τους τοπικούς άρχοντες, έφυγε και τη θέση του πήρε ο Αθανάσιος Διάκος.

Με το ξέσπασμα της Επανάστασης βρέθηκε στη Στερεά Ελλάδα και έγραψε μία από τις λαμπρότερες σελίδες της Επανάστασης αντιμετωπίζοντας τους Τούρκους του Ομέρ Βρυώνη στο Χάνι της Γραβιάς (8 Μαΐου 1821).

Το 1822 διορίστηκε αρχιστράτηγος της Στερεάς και πήγε στην Αθήνα όπου ανέλαβε τη διοίκηση του κάστρου της Ακρόπολης.

Στην Ακρόπολη έκανε διάφορα οχυρωματικά έργα και την εξασφάλισε με νερό που δεν είχε.

Στο μεταξύ, νέα εχθρικά σώματα πλημμύρισαν τη Ρούμελη.

Κι επειδή ο Οδυσσέας δεν είχε αρκετές δυνάμεις να αντισταθεί, αναγκάστηκε να συνθηκολογήσει μαζί τους.

Ήταν τα λεγόμενα «καπάκια» (προφορικές συμφωνίες), ένα τέχνασμα για να κερδίσει χρόνο, το οποίο όμως παρεξηγήθηκε από τους εχθρούς του, που δεν τον συμπαθούσαν, λόγω της επιρροής που ασκούσε στο λαό.

Έτσι κατηγορήθηκε για συνεργασία με τον εχθρό και του αφαιρέθηκε το αξίωμα.

Συνέχισε όμως την πολεμική του δράση εναντίον των Τούρκων.

Θύμα και αυτός του Εμφύλιου πολέμου, φυλακίστηκε στην Ακρόπολη, όπου δολοφονήθηκε στις 5 Ιουνίου του 1825.

Ἄνδρουτσος
τό λιοντάρι
τῆς Ρούμελης

Κοζῆς Δεσύλας, *Ο Οδυσσεῆας Ἀνδρούτσος*. Ἀθήνα, Μουσείο Μπενάκη.

Η μάχη του Βαλτεσίου

Η σημαντικότερη νίκη των Ελλήνων, που θεωρείτε καθοριστική για την τύχη της επανάστασης και άνοιξε το δρόμο για την άλωση της Τριπολιτσάς μερικούς μήνες αργότερα, δόθηκε στο Βαλτέτσι στις 13 Μαΐου 1821.

Στις 12 Μαΐου 1821, εκδηλώνεται η μεγάλη επίθεση του Κεχαγιάμπεη, με περισσότερους από 12.000 στρατιώτες κατά των Ελληνικών θέσεων στο Βαλτέτσι, με επικεφαλής το Ρουμπή.

Στους Τούρκους υπήρχε η βεβαιότητα ότι θα μπορούσαν εύκολα να νικήσουν τους Έλληνες. Οι Έλληνες, αντιστέκονται σθεναρά υπό τη γενική αρχηγία του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, του Ηλία και του Ιωάννη Μαυρομιχάλη και κρατούν τα 5 ταμπούρια (οχυρά) τους ανέπαφα.

Η άφιξη του τμήματος του Κολοκοτρώνη με 800 άνδρες, σε συνδυασμό με τις βοηθητικές κινήσεις αντιπερισπασμού των Πλαπούτα, Νικηταρά, Αναγνωσταρά, αλλάζουν τα δεδομένα και τρέπουν σε φυγή τους Τούρκους.

Η αρχική υπόθεση των Τούρκων περί εύκολης επικράτησης έχει δώσει πλέον τη θέση της στην απόγνωση και την απογοήτευση, σε σημείο μάλιστα που οι βολές των τουρκικών κανονιών του Κεχαγιάμπεη, πέφτουν πάνω στους συμπατριώτες τους, του τμήματος του Ρουμπή!!!

Ενώπιον του ορατού κινδύνου, να κυκλωθούν ολοκληρωτικά από τον ελληνικό κλοιό, ο Κεχαγιάμπεης διατάζει την άμεση υποχώρηση προς το κάστρο της Τριπολιτσάς, από όπου εφόρμησαν οι Τούρκοι.

Στα χέρια των Ελλήνων έπεσε και μεγάλος αριθμός πολεμικού υλικού, ικανού να εξοπλίσει 4.000 άνδρες!!!

Οι τουρκικές απώλειες ήταν τεράστιες, σε σχέση με την ελάχιστες ελληνικές.

Η μάχη στο Βαλτέτσι, κράτησε σχεδόν 23 ώρες και ήταν η πρώτη σημαντική νίκη του Αγώνα.

«ο Αναγνωσταράς νικά τους Τούρκους
στο Βαλτέσι».

Έργο του ζωγράφου [Πέτερ φον Χες](#).

Ευγένιος Ντελακρουά
«Καβαλάρης Έλληνας αγωνιστής»

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης γεννήθηκε στις 3 Απριλίου του 1770.

Ήταν γιος του κλεφτοκαπετάνιου Κωνσταντή Κολοκοτρώνη (1747-1780) από το Λιμποβίσι Αρκαδίας και της Γεωργίτσας Κωτσάκη, κόρης προεστού από την Αλωνίσταινα Αρκαδίας.

Ήταν 10 ετών, όταν ο πατέρας του σκοτώθηκε από τους Τούρκους.

Στα 17 του έγινε οπλαρχηγός του Λεονταρίου και στα 20 του νυμφεύτηκε την Αικατερίνη Καρούσου.

Το 1806, κατά τη διάρκεια του μεγάλου διωγμού των κλεφτών από τους κατακτητές, κατόρθωσε να διασωθεί και να καταφύγει στη Ζάκυνθο,

όπου κατατάχθηκε στον αγγλικό στρατό κι έφθασε μέχρι το βαθμό του ταγματάρχη.

Το 1818 μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία και στις αρχές του 1821 αποβιβάστηκε στη Μάνη, για να λάβει μέρος στον Αγώνα, δίπλα στον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη.

Η νίκη στο Βαλτέτσι (13 Μαΐου 1821) και η άλωση της Τριπολιτσάς (23 Σεπτεμβρίου 1821), που οφείλονται αποκλειστικά και μόνο στον Κολοκοτρώνη,

τον επέβαλαν ως αρχηγό του επαναστατικού στρατού της Πελοποννήσου.

Στη μάχη στα Δερβενάκια (26 - 28 Ιουλίου 1822), όπου καταστράφηκε ο στρατός του Δράμαλη, αναδείχθηκε η στρατηγική του ιδιοφυΐα και η κυβέρνηση τον διόρισε αρχιστράτηγο της επανάστασης.

Η ίδια όμως κυβέρνηση, θα τον φυλακίσει στην Ύδρα,

κατά τη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου το 1823 και το 1824.

Θα τον απελευθερώσει τον Μάιο του 1825, όταν ο Ιμπραήμ απειλούσε να καταστείλει την επανάσταση και θα του αναθέσει εκ νέου την αρχιστρατηγία του Αγώνα.

Μετά την απελευθέρωση συντάχθηκε με τον Ιωάννη Καποδίστρια κι έγινε ένα από τα επιφανή στελέχη του Ρωσικού Κόμματος.

Κατά τη διάρκεια της Αντιβασιλείας διώχθηκε ως αντιβασιλικός και καταδικάστηκε σε θάνατο τον Μάιο του 1834.

Ο Όθωνας του χάρισε την ποινή, τον διόρισε σύμβουλο της Επικρατείας και τον ονόμασε αντιστράτηγο.

Τα τελευταία χρόνια της ζωής του, ο Κολοκοτρώνης τα πέρασε στην Αθήνα.

Την ίδια περίοδο υπαγόρευσε στον Γεώργιο Τερτσέτη τα απομνημονεύματά του, τα οποία κυκλοφόρησαν το 1851 και αποτελούν πολύτιμη πηγή για την Ελληνική Επανάσταση.

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης πέθανε από εγκεφαλικό επεισόδιο στις 4 Φεβρουαρίου του 1843.

Από τον γάμο του με την Αικατερίνη Καρούσου απέκτησε τέσσερα παιδιά: τον Πάνο (1798-1824), τον Γενναίο (1806- 1868), τον Κολλίνο (1810-1848) και την Ελένη,

ενώ από τη σχέση του με τη Μαργαρίτα Βελισσάρη, τον Παναγιωτάκη (1836-1893).

Λιθογραφία του [Τζοβάνι Μπότζι](#) (1825).

Ελαιογραφία σε μουσαμά του [Διονύσιου Τσόκου](#) (1861).

Η καταστροφή της Χίου 30 Μαρτίου 1822

Ο αρχηγός του Τουρκικού στόλου αρχιναύαρχος Ζαντέ καρά Αλής, με αφορμή τον ξεσηκωμό που είχε προκαλέσει στη Χίο ο Σαμιώτης Λυκούργος Λογοθέτης, έπλευσε προς το νησί, αποβίβασε στρατό με σκοπό την ολοκληρωτική καταστροφή του. Ο Οθωμανικός στόλος αποτελούνταν από 17 σύγχρονα για την εποχή μεγάλα πλοία, 12 πολεμικά σκάφη με 30 πυροβόλα ανά πλοίο, ενώ ανά πάσα στιγμή μπορούσε να υποστηριχτεί από τους συμμάχους του, Αιγυπτιακούς, Αλγερινούς και Τυνήσιους στόλους.

Οι Οθωμανοί από τους 115.000 Χριστιανούς κατοίκους της Χίου, έσφαξαν περίπου 40.000, αιχμαλώτισαν 50.000, που πουλήθηκαν στα σκλαβοπάζαρα και μόλις 23.000 διέφυγαν στην ηπειρωτική Ελλάδα και τη Δυτική Ευρώπη.

Οι πρωτοφανείς για τα ανθρώπινα μέτρα φρικαλεότητες και σφαγές, έγιναν ως αντίποινα για τις βιαιότητες των Ελλήνων κατά την άλωση της Τριπολιτσάς, προκάλεσαν τη διεθνή κατακραυγή και επέτειναν την απέχθεια της Ευρώπης για τους Τούρκους.

«Σφαγαί της Χίου». Κ. Κουνελλάκη, λάδι σε καμβά (πηγή: Δημόσια Βιβλιοθήκη Χίου «Κοραής»)

Η ανατίναξη της Τουρκικής ναυαρχίδας στο λιμάνι της Χίου

Τη νύχτα της 6^{ης} προς την 7^η Ιουνίου 1822
οι Έλληνες εκδικούνται τις σφαγές στη Χίο,
όταν ο Ψαριανός **Κωνσταντίνος Κανάρης**,
με τη βοήθεια του Υδραίου Ανδρέα Πιπίνου,
πυρπολεί στο λιμάνι της Χίου την ναυαρχίδα του οθωμανικού στόλου,
η οποία ανατινάζεται στον αέρα, σκοτώνοντας 2.000 Τούρκους!!!
Οι Τούρκοι ήταν συγκεντρωμένοι στην Τουρκική ναυαρχίδα
γιορτάζοντας το μπαϊράμι,
όταν η φωτιά από το πυρπολικό του Κανάρη εξαπλώθηκε ταχύτατα,
τινάζοντας στον αέρα τις μπαρουταποθήκες του πλοίου,
σκορπώντας το θάνατο στο πλήρωμα του πλοίου,
αλλά και στο Τούρκο αντιναύαρχο Καρά Αλή
που κατέσφαξε τους Έλληνες της Χίου δύο μήνες πριν.

Νικηφόρος Λύτρας - Η πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας

Κωνσταντίνος Κανάρης

Γεννήθηκε το 1793 ή το 1795 στα Ψαρά, στους κόλπους μιας οικογένειας με μεγάλη ναυτική παράδοση. Ο πατέρας του Μιχαήλ ή Μικές Κανάργιος ή Κανάριος διατέλεσε επανειλημμένα δημογέροντας του νησιού και από τον γάμο του με τη Μαρία απέκτησε τρία αγόρια, τον Αναγνώστη, τον Γεώργιο και τον Κωνσταντίνο. Ο Κωνσταντίνος έμεινε ορφανός από μικρός και ακολούθησε το ναυτικό επάγγελμα με το επίθετο Κανάρης.

Δούλεψε ως μούτσος στο μπρίκι του θείου του Δημήτρη Βουρέκα και έμαθε τα μυστικά της θάλασσας. Μετά τον θάνατο του θείου, ανέλαβε καπετάνιος του πλοίου του και πραγματοποίησε εμπορικά ταξίδια στη Μεσόγειο.

Σε ηλικία 22 ετών παντρεύτηκε τη Δέσποινα Μανιάτη, με την οποία απέκτησε επτά παιδιά.

Ο Κανάρης δεν φαίνεται να είχε μνηθεί στη Φιλική Εταιρεία, αλλά όταν ξέσπασε η Επανάσταση, ήταν από τους πρώτους που έλαβαν μέρος στον Αγώνα. Κατατάχθηκε ως απλός ναύτης στον ψαριανό στολίσκο, που συγκρότησε ο φίλος του Νικολής Αποστόλης. Άρχισε να εξειδικεύεται στα πυρπολικά και να γίνεται ο φόβος και ο τρόμος του τουρκοαιγυπτιακού στόλου.

Το 1827 αντιπροσώπευσε τα Ψαρά στην Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας και ήταν ένας από τους πιο θερμούς υποστηρικτές του Ιωάννη Καποδίστρια, ο οποίος τον χρησιμοποίησε για την καταστολή των διαφόρων ανταρσιών στη Μάνη και την Ύδρα. Μετά τη δολοφονία του Κυβερνήτη, αποσύρθηκε από την ενεργό δράση και εγκαταστάθηκε στην Ερμούπολη της Σύρου.

Διορίστηκε γερουσιαστής και αναμίχθηκε στην πολιτική με το Ρωσικό Κόμμα.

Χρημάτισε επανειλημμένα υπουργός και πρωθυπουργός του Ελληνικού Κράτους. Ο «ναύαρχος», όπως τον αποκαλούσε ο λαός, πέθανε επί των επάλξεων της πολιτικής στις 2 Σεπτεμβρίου 1877 και κηδεύτηκε με μεγαλοπρέπεια στο Α' Νεκροταφείο.

Οι κυριότερες πολεμικές ενέργειες του Κανάρη στην Επανάσταση του '21

- Πυρπολεί την ναυαρχίδα του καπετάν πασά Καρά Αλή στη Χίο (6 - 7 Ιουνίου 1822). 2.000 νεκροί Οθωμανοί.
- Ανατινάζει τουρκικό δίκροτο στο στενό μεταξύ Τενέδου και Τρωάδας (28 Οκτωβρίου 1822). 800 νεκροί Οθωμανοί.
  - Πυρπολεί τουρκική φρεγάτα κοντά στη Σάμο (5 Αυγούστου 1824), εκδικούμενος την καταστροφή της Κάσου και της πατρίδας του. 600 νεκροί Οθωμανοί.
  - Πυρπολεί τουρκική κορβέτα στα ανοιχτά της Μυτιλήνης (23 - 24 Σεπτεμβρίου 1824).
- Αποπειράται να πυρπολήσει τον Αιγυπτιακό στόλο στο λιμάνι της Αλεξάνδρειας (29 Ιουλίου 1825). Το εγχείρημα απέτυχε, λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών (απρόοπτος μεταβολή του ανέμου).

Κωνσταντίνος Κανάρης,
λιθογραφία του [Καρλ Κράτσαϊζεν](#).

[Κωνσταντίνος Κανάρης](#),
ναύαρχος και πρωθυπουργός.

Η καταστροφή του Δράμαλη

Ο Σουλτάνος διέταξε το Μαχμούτ Πασά, τον οποίο οι Έλληνες ονόμαζαν Δράμαλη (επειδή κατάγονταν από τη Δράμα), να οργανώσει μεγάλο στρατό και να πάει στο Μοριά.

Έτσι την άνοιξη του 1822, αφού συγκέντρωσε στην Υπάτη 18.000 στρατιώτες (πεζούς και ιππείς), πυροβόλα και εκατοντάδες μεταφορικά ζώα, κατευθύνθηκε νότια.

Ο Δράμαλης πυρπόλησε τη Θήβα και μέσω των Μεγάρων πέρασε με τον πολυάριθμο στρατό του στην Κόρινθο. Από εκεί έφτασε μέχρι το Άργος χωρίς να συναντήσει αντίσταση.

Η πορεία του Δράμαλη προκάλεσε πανικό στους Έλληνες. Η Ελληνική κυβέρνηση με έδρα το Άργος, στο οποίο έφτασε ο Δράμαλης, βγήκε στον Αργολικό με δύο καράβια κι από εκεί έδινε «διαταγές».

Οι μόνοι ψύχραιμοι ήταν ο Κολοκοτρώνης και ο Υψηλάντης.

Ο Κολοκοτρώνης έβγαλε προκήρυξη με τους προύχοντες στην Τρίπολη να πολεμήσουν όλοι, «όποιος αρνηθεί να του φεκίζετε».

Τότε ο Κολοκοτρώνης μαζί με άλλους αγωνιστές έθεσε υπό τον έλεγχο του τις διαβάσεις και τα περάσματα, απομονώνοντας τη στρατιά του Δράμαλη στην πεδιάδα της Αργολίδας.

Ταυτόχρονα, μέσα στο φρούριο του Άργους κλείστηκαν ένοπλοι με αρχηγούς τον Δημήτριο Υψηλάντη και τον Πάνο, γιο του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Οι επαναστάτες, εφαρμόζοντας την *τακτική της «καμένης γης»*, έκαψαν τα γεννήματα και τα αποθηκευμένα σιτηρά.

Εξαντλημένοι από την πολιορκία του κάστρου, από την έλλειψη τροφής και τις ασθένειες, οι Οθωμανοί αποφάσισαν να επιστρέψουν στην Κόρινθο. Όμως οι τέσσερις οδοί διαφυγής είχαν καταληφθεί έγκαιρα από τις ελληνικές δυνάμεις, με εντολή του Κολοκοτρώνη.

Ο ίδιος έπιασε το στενό των Δερβενακίων με 2.500 πολεμιστές, κρύβοντας μέσα σε θάμνους 800 από αυτούς. Αλλά και άλλοι οπλαρχηγοί, όπως ο Νικηταράς (Νικήτας Σταματελόπουλος), ο Παπαφλέσσας και ο αδελφός του Νικήτας Φλέσσας, κατέφθασαν για να βοηθήσουν.

Στις 26 Ιουλίου του 1822 έγινε φονική μάχη στα Δερβενάκια, κατά την οποία οι Τούρκοι στρατιώτες παγιδεύτηκαν. Όσοι κατάφεραν να σωθούν, κατέφυγαν στην Κόρινθο. Στα χέρια των Ελλήνων έπεσαν πολλά λάφυρα, ενώ ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ανακηρύχθηκε αρχιστράτηγος.

Έχοντας χάσει περίπου 4.000 άνδρες, πολεμικό υλικό και πολλά ζώα, ο Δράμαλης πέθανε από τη λύπη του στην Κόρινθο. Η Επανάσταση για άλλη μια φορά είχε σωθεί.

Θ. Βρυζάκης , " Η μάχη στα Δερβενάκια " .

Η μάχη στο Μανιάκι

Στις αρχές του 1825, η επανάσταση διέτρεχε σοβαρό κίνδυνο, λόγω των πολλαπλών επιτυχιών του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο, αλλά και της φυλάκισης κορυφαίων αγωνιστών της Πελοποννήσου, όπως ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Μπροστά στον κίνδυνο να σβήσει η Επανάσταση, ο υπουργός των Εσωτερικών **Παπαφλέσσας** ζήτησε από την κυβέρνηση την αποφυλάκιση των οπλαρχηγών. Ο ίδιος πήγε στη Μεσσηνία και οχυρώθηκε με τους άνδρες του στο ορεινό χωριό Μανιάκι.

Ο Ιμπραήμ κίνησε πολύ γρήγορα εναντίον του με 6.000 πεζούς & ιππείς.

Ο Παπαφλέσσας μπόρεσε να παρατάξει μόλις 1.300 άνδρες. Στην όψη των αιγυπτιακών στρατευμάτων στις 19 Μαΐου, αρκετοί Έλληνες φοβήθηκαν και αρνήθηκαν να πολεμήσουν. Τελικά, η ελληνική πλευρά απαριθμούσε μετά βίας 600 άνδρες.

Η μάχη ξεκίνησε το πρωί της 20ης Μαΐου 1825 και διήρκεσε περίπου οκτώ ώρες. Παρά τη γενναία προσπάθεια των λιγοστών Ελλήνων να αμυνθούν, η αντίστασή τους κάμφθηκε με σχετική ευκολία, λόγω της τεράστιας αριθμητικής υπεροχής των αντιπάλων. Σχεδόν όλοι οι Έλληνες σκοτώθηκαν ανάμεσά τους και ο ίδιος ο Παπαφλέσσας, ο οποίος πέθανε σαν το Λεωνίδα, δίνοντας το παράδειγμα στους Έλληνες. Όταν κατέφθασαν ενισχύσεις ήταν πλέον αργά.

Σύμφωνα με την παράδοση, την οποία αναφέρουν και ορισμένοι ιστορικοί της Επανάστασης, μετά το τέλος της μάχης ο Ιμπραήμ ζήτησε από τους στρατιώτες του να αναζητήσουν και να βρουν το νεκρό σώμα του Παπαφλέσσα. Όταν εκείνοι το βρήκαν, τους διέταξε να τοποθετήσουν πάνω στο ακέφαλο πτώμα το κεφάλι και να τον στήσουν σε μια βελανιδιά που βρισκόταν εκεί.

Τότε ο Ιμπραήμ θαύμασε το επιβλητικό παράστημα του νεκρού Παπαφλέσσα και είπε:

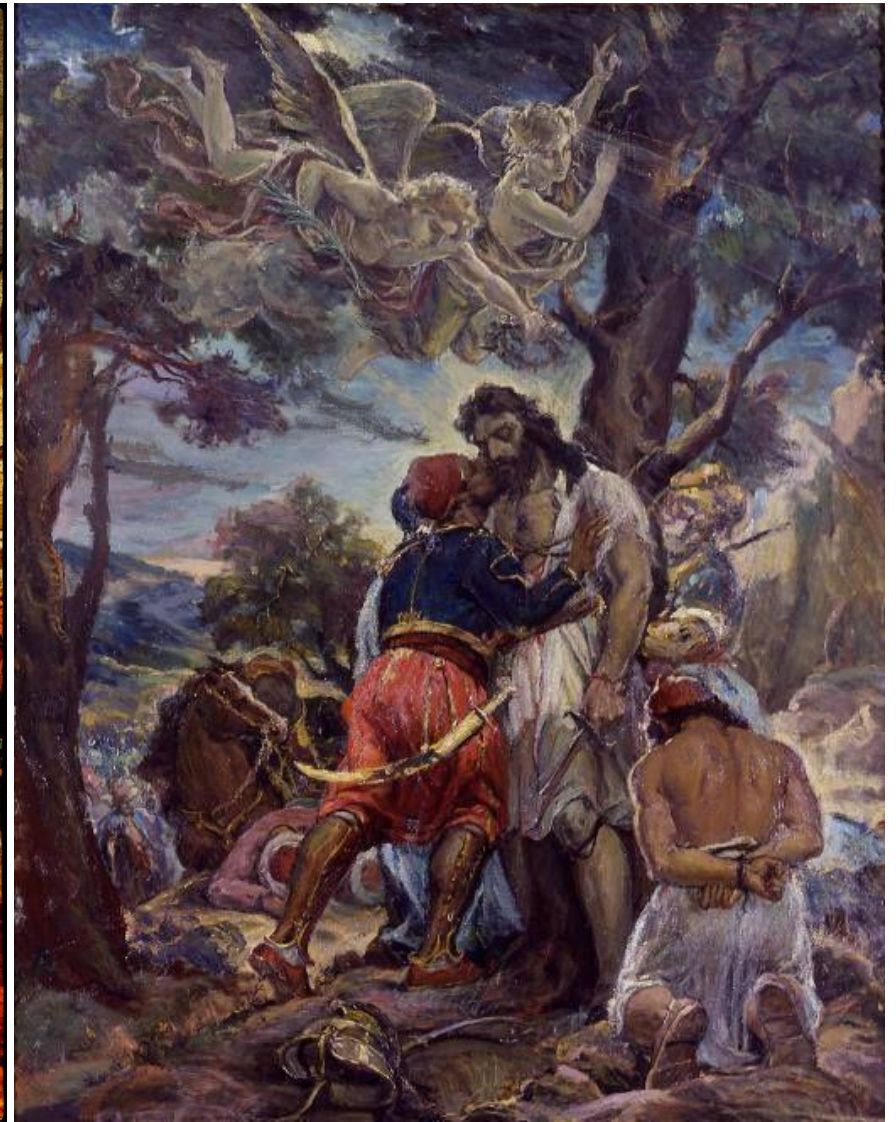
«Πράγματι αυτός ήτο ικανός και γενναίος άνθρωπος. Καλύτερα να επαθαίναμεν άλληνη τόσην ζημίαν, αλλά να τον επιάναμεν ζωντανόν».

Κατά μία λαϊκή αφήγηση, τον φίλησε στο μέτωπο σε ένδειξη αναγνώρισης της γενναιότητας και του ανιδιοτελούς θάρρους του.

Ο Ιμπραήμ στη συνέχεια ολοκλήρωσε την κατάληψη της Μεσσηνίας, με την πυρπόληση της Καλαμάτας, και έπειτα στράφηκε κατά της Τριπολιτσάς, την οποία κατέλαβε στις 11 Ιουνίου 1825.

Ο Μπουρλοτιέρης των ψυχών - Παπαφλέσσας

Το Φίλημα - Ελαιογραφία του Α. Γεωργιάδη, 1960

Παπαφλέσσας

Ο Γρηγόριος Δικαίος Φλέσσας ήταν κληρικός,
από τους σημαντικότερους αγωνιστές της Επανάστασης του 1821.

Γεννήθηκε το 1786 στη Πολιανή Μεσσηνίας.

Φοίτησε στην ονομαστή σχολή της Δημητσάνας και το 1816,
έγινε μοναχός στο μοναστήρι της Βαλανιδιάς στην Καλαμάτα
και έλαβε το όνομα Γρηγόριος.

Το 1818 μυήθηκε στην Φιλική Εταιρία με το συνθηματικό όνομα «αρμόδιος»
και αφιερώθηκε στον εθνικό ξεσηκωμό.

Την ίδια χρονιά έγινε αρχιμανδρίτης, όμως,
ο παρορμητικός και ενθουσιώδης χαρακτήρας του,
τον έκανε να πετάξει το ράσο
και να φορέσει τη στολή του πολεμιστή.

Όπου περνά, ενθουσιάζει και ξεσηκώνει τους Έλληνες.

Έγινε ο μπουρλοτιέρης των ψυχών!

Πήρε μέρος σε μικρές και μεγάλες μάχες, όπως στα Δερβενάκια
και στη μάχη στο Μανιάκι, στις 19 Μαΐου 1825, όπου και σκοτώθηκε.

Ο Παπαφλέσσας του Διονυσίου Τσόκου.
(Εθνικό Ιστορικό Μουσείο)

Ο Μπουρλοτιέρης των ψυχών - Παπαφλέσσας

Η έξοδος του Μεσολογγίου

Η πολιορκία του Μεσολογγίου ξεκίνησε από τους Κιουταχή και Ομερ Βρυώνη, το 1822.

Μέχρι και το τέλος του 1825, οι Έλληνες του Μεσολογγίου, κατάφερναν να αντιστέκονται στις επιθέσεις.

Τον Δεκέμβριο του 1825 ο Ιμπραήμ έφτασε στο Μεσολόγγι για να ενισχύσει τα οθωμανικά στρατεύματα του Κιουταχή και ανέλαβε την αρχηγία της πολιορκίας.

Οι δύο στρατοί κατέστησαν ασφυκτική την πολιορκία με ανηλεή κανονιοβολισμό του Μεσολογγίου και με την κατάληψη των στρατηγικής σημασίας νησίδων Βασιλάδι και Κλείσοβας.

Μετά την πτώση των δύο νησίδων, η θέση των πολιορκουμένων κατέστη δεινή, μετά και την αποτυχία του Μιαούλη να διασπάσει τον ναυτικό αποκλεισμό.

Η κατάσταση πλέον μέσα στην πόλη είχε φθάσει σε οριακό σημείο.

Τρόφιμα δεν υπήρχαν και οι πολιορκούμενοι (γυναίκες, παιδιά, τραυματίες, γέροντες και μαχητές) σιτίζονταν με φύκια, δέρματα, ποντίκια και γάτες!

Υπό τις συνθήκες αυτές, που καθιστούσαν αδύνατη την αποτελεσματική υπεράσπιση της πόλης, αποφασίστηκε σε συμβούλιο οπλαρχηγών και προκρίτων στις 6 Απριλίου η έξοδος και ορίστηκε γι' αυτή, η νύχτα του Σαββάτου του Λαζάρου προς Κυριακή των Βαΐων (9 προς 10 Απριλίου 1826).

Τα μεσάνυχτα, σύμφωνα με το σχέδιο, χωρίστηκαν σε τρεις ομάδες, υπό τους Δημήτριο Μακρή, Νότη Μπότσαρη και Κίτσο Τζαβέλα,

με την ελπίδα να διασπάσουν τις εχθρικές γραμμές, επωφελούμενοι από τον αιφνιδιασμό των πολιορκητών.

Νωρίτερα είχαν σκοτώσει τους τούρκους αιχμαλώτους, ενώ στην πόλη παρέμειναν τραυματίες και γέροι.

Όμως, το σχέδιο της εξόδου, είτε προδόθηκε, είτε δεν εφαρμόστηκε σωστά. Μόνο ένα μέρος της φρουράς κατόρθωσε να διαφύγει, ενώ οι περισσότεροι άμαχοι επάνω στη σύγχυση οπισθοχώρησαν στο Μεσολόγγι, χάνοντας τη ζωή τους.

Η πόλη κυριεύθηκε και καταστράφηκε ολοσχερώς.

Τα γυναικόπαιδα που αιχμαλωτίστηκαν, πουλήθηκαν ως σκλάβοι.

Η αντίσταση και η πτώση του Μεσολογγίου διαδόθηκαν στην Ευρώπη μέσα από έργα Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών.

Ένας από αυτούς, ο εθνικός μας ποιητής **Διονύσιος Σολωμός** από τη Ζάκυνθο, έγραψε το έργο «Ελεύθεροι πολιορκημένοι».

Βρυζάκης Θεόδωρος – Η έξοδος του Μεσολογγίου. 1853

Η ανατίναξη του Χρήστου Καψάλη.
Θεόδωρος Βρυζάκης
Δημοτική Πινακοθήκη Μεσολογγίου

Ο θάνατος του Καραϊσκάκη

Μετά την πτώση του Μεσολογγίου, τον Απρίλιο του 1826, ο Κιουταχής με τον στρατό του προχώρησε προς την Αττική, για να καταστείλει εντελώς την επανάσταση στη Ρούμελη.

Κυρίευσε την πόλη των Αθηνών και πολιορκήσε στενά την Ακρόπολη, που την υπερασπιζόταν η φρουρά της με αρχηγό τον στρατηγό Γιάννη Γκούρα. Τότε διορίστηκε από την επαναστατική Κυβέρνηση αρχιστράτηγος στη Στερεά Ελλάδα ο οπλαρχηγός Γεώργιος Καραϊσκάκης και στάλθηκε ν' αντιμετωπίσει τον Κιουταχή. Για αντιπερισπασμό κατευθύνθηκε τον Οκτώβριο του 1826 στην περιοχή της Στερεάς,

προκειμένου να ξεσηκώσει τα μέρη που είχαν υποταχθεί και να παρεμποδίσει τον ανεφοδιασμό των Τούρκων από τη Θεσσαλία, αναγκάζοντάς τους να αποσύρουν στρατεύματα από την πολιορκία της Ακρόπολης. Ο Καραϊσκάκης νίκησε τις οθωμανικές δυνάμεις στο Δίστομο καθώς και σε επταήμερη μάχη που έδωσε εναντίον τους, στην ορεινή Αράχοβα, το Νοέμβριο του 1826.

Έως τις αρχές του 1827 είχε κατορθώσει να εκδιώξει τα οθωμανικά στρατεύματα από το μεγαλύτερο μέρος της Στερεάς Ελλάδας.

Έσπευσε τότε στην Αττική για να βοηθήσει τους πολιορκημένους αγωνιστές και στρατοπέδευσε στο Κερατσίνι.

Οι Άγγλοι αξιωματικοί Τσωρτς και Κόχραν, στους οποίους η κυβέρνηση είχε αναθέσει την αρχηγία των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων της στεριάς και της θάλασσας, αποφάσισαν να επιτεθούν αμέσως εναντίον των Τούρκων, για να σωθεί η Ακρόπολη.

Ωστόσο, την παραμονή της επίθεσης μια μικρή συμπλοκή σε ακριανό φυλάκιο στο Φάληρο, δυνάμωσε απρόσμενα και εξελίχθηκε σε μάχη.

Ο Καραϊσκάκης, που ήταν άρρωστος στη σκηνή του με πυρετό, όρμησε με το άλογο του στον τόπο της σύγκρουσης, αλλά τραυματίστηκε θανάσιμα και ξεψύχησε την επόμενη μέρα.

Ήταν 23 Απριλίου του 1827.

Λίγο πριν πεθάνει, συνέστησε στους συγκεντρωμένους οπλαρχηγούς να έχουν ομόνοια και να συνεχίσουν τον αγώνα για την ελευθερία της Ελλάδας.

Ο απρόσμενος θάνατος του Καραϊσκάκη, που ήταν εξαιρετικά αγαπητός, έριξε το ηθικό των πολεμιστών.

Η σύγκρουση κατέληξε σε μεγάλη καταστροφή του ελληνικού στρατεύματος.

Σημαντικοί Έλληνες οπλαρχηγοί, όπως ο Γεώργιος Δράκος και ο Λάμπρος Βέικος, αλλά και πάνω από χίλιοι αγωνιστές έχασαν τη ζωή τους,

ενώ η Ακρόπολη παραδόθηκε το Μάιο του 1827 στους Τούρκους πολιορκητές της.

Δούκας Έκτωρ - Ο θάνατος του Καραϊσκάκη, 1930

Γεώργιος Καραϊσκάκης

Γεννήθηκε το 1782 σε μια σπηλιά στο Μαυρομάτι Καρδίτσας,
Πατέρας του ήταν ο Δημήτριος Ίσκος και μητέρα του η Ζωή Ντιμισκή,
καλόγρια στο κοντινό μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου.

Η μητέρα του πέθανε όταν ήταν 8 ετών και πέρασε δύσκολα παιδικά χρόνια.

Αιχμαλωτίστηκε από τους Τούρκους και βρέθηκε στα Ιωάννινα.

Όταν τα σουλτανικά στρατεύματα πολιορκήσαν τον Αλή Πασά,
πολέμησε στο πλευρό του Αλή, για λίγο χρονικό διάστημα.

Το 1819 μύηθηκε στη Φιλική Εταιρία

και το 1820 προσπάθησε να υποκινήσει επανάσταση στη Βόνιτσα, χωρίς όμως επιτυχία.

Το Δεκέμβριο του 1821 ανέλαβε καπετάνιος στην περιοχή των Αγράφων.

Τον Ιανουάριο του 1823 επικεφαλής 1.000 ανδρών,

συγκρούστηκε με τον Ομέρ Βρυώνη, στον Άγιο Βλάσση Ευρυτανίας.

Το 1824 κατηγορήθηκε από το Μαυροκορδάτο ότι ερχόταν σε μυστικές συνεννοήσεις με τους Τούρκους
σε αντάλλαγμα με το αρματολίκι των Αγράφων

και κηρύχθηκε ένοχος εσχάτης προδοσίας, στερούμενος τα αξιώματά του.

Στα μέσα του 1824 μεταβαίνει στο Ναύπλιο, έδρα της κυβέρνησης, με σκοπό να αποδείξει την αθωότητά του.

Τον Μάιο του 1825 φθάνει στο Δίστομο και αποτρέπει την κατάληψη του χωριού από Τούρκους της Άμφισσας.

Τον Ιούλιο του 1826 διορίζεται αρχιστράτηγος της Ρούμελης, με πλήρη δικαιοδοσία.

Η πρώτη του ενέργεια ήταν να ανακουφίσει τους πολιορκημένους της Ακρόπολης της Αθήνας.

Στις 6 Αυγούστου νικά τους Τούρκους στο Χαϊδάρι και θα επαναλάβει τη νίκη του δύο ημέρες αργότερα.

Παρότι σοβαρά άρρωστος, θα επιχειρήσει εκστρατεία προς τη Δόμβραινα τον Οκτώβριο για να αποκόψει τον
ανεφοδιασμό του Κιουταχή που πολιορκούσε την Ακρόπολη.

Θα εκκαθαρίσει την περιοχή και στις 24 Νοεμβρίου του 1826 θα σημειώσει μεγάλη νίκη στην Αράχωβα,
σε μία πολυήμερη μάχη, που θα αναδείξει τις στρατηγικές του ικανότητες.

Για τους κατακτητές ήταν η δεύτερη μεγάλη καταστροφή μετά τα Δερβενάκια.

Μετά τη διασφάλιση της κεντρικής Στερεάς Ελλάδας επιστρέφει στην Αττική για να αντιμετωπίσει τον Κιουταχή,
που συνεχίζει την πολιορκία της Ακρόπολης (28 Φεβρουαρίου 1827).

Θα σημειώσει δύο σπουδαίες νίκες, στο Κερατσίνι (4 Μαρτίου) & στο μοναστήρι του Αγίου Σπυριδώνα (13 Απριλίου).

Στη μάχη του Φαλήρου, μία σφαίρα, τον τραυμάτισε σοβαρά.

Ο Καραϊσκάκης άφησε την τελευταία του πνοή στις 4 το πρωί της 23^{ης} Απριλίου 1827,
ανήμερα της ονομαστικής του εορτής.

[Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης εφορμά στην Ακρόπολη](#), έργο του [Γεωργίου Μαργαρίτη](#), 1844

Οι μεγάλες δυνάμεις και η Ελληνική Επανάσταση

Το ξέσπασμα της ελληνικής Επανάστασης, τον Μάρτιο του 1821, αρχικά καταδικάστηκε από τις Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής. Η Ιερή Συμμαχία, που συγκροτήθηκε το 1815 μεταξύ της Ρωσίας, της Πρωσίας, της Αυστρίας, της Αγγλίας και της Γαλλίας, με κοινές αποφάσεις που έλαβε σε συνέδριά της, το 1821 και το 1822, ήταν αντίθετη απέναντι σε οποιαδήποτε επαναστατική κίνηση.

Μετά τον απαγχονισμό του Οικουμενικού Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε' την ημέρα του Πάσχα του 1821 και τις διώξεις των Ελλήνων υπηκόων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ο Ρώσος πρεσβευτής αναχώρησε από την Κωνσταντινούπολη το καλοκαίρι του 1821 και οι σχέσεις των δύο χωρών επιδεινώθηκαν. Από τον τρίτο χρόνο της Επανάστασης και καθώς ο αγώνας των επαναστατημένων Ελλήνων συνεχιζόταν, τα συμφέροντά τους στην περιοχή και ο αυξανόμενος ανταγωνισμός ανάμεσά τους, έκαναν τις Μεγάλες Δυνάμεις να μεταβάλουν σταδιακά τη στάση τους απέναντι στο *Ελληνικό Ζήτημα*, αντιμετωπίζοντάς το πιο ευνοϊκά.

Έτσι, το 1823 η αγγλική πολιτική έγινε φιλική προς τους αγωνιζόμενους Έλληνες, με αποτέλεσμα να αλλάξει και η στάση της Ρωσίας, που δεν ήθελε ν' αφήσει στους Άγγλους την πρωτοβουλία των διπλωματικών κινήσεων. Μετά την πτώση της Ακρόπολης (24 Μαΐου 1827) η Επανάσταση του '21 έπνεε τα λοίσθια.

Στην Ηπειρωτική Ελλάδα η επανάσταση είχε κατασταλεί και μόνο στο ανατολικό τμήμα της Πελοποννήσου παρέμενε ζωντανή. Κι εκεί, όμως, απειλείτο από τον Ιμπραήμ, που σκόπευε να εκστρατεύσει κατά του Ναυπλίου και της Ύδρας. Οι Μεγάλες Δυνάμεις αποφάσισαν να μεσολαβήσουν από κοινού για την επίλυση του Ελληνικού Ζητήματος.

Στις 24 Ιούνιο του 1827 υπογράφηκε στο Λονδίνο, συνθήκη μεταξύ Αγγλίας, Γαλλίας, Ρωσίας, που καθόριζε την ανεξαρτησία της Ελλάδας

Σύμφωνα με τη συνθήκη, ιδρυόταν ελληνικό κράτος υπό την επικυριαρχία του Σουλτάνου, με σύνορα τον Αμβρακικό και τον Παγασητικό Κόλπο.

Στη *Συνθήκη Ειρηνεύσεως της Ελλάδος* υπήρχε κι ένα άρθρο, που προέβλεπε την επέμβαση των τριών δυνάμεων, εάν οι δύο εμπόλεμοι δεν δέχονταν τους όρους της σύμβασης.

Η Υψηλή Πύλη όμως, ενθαρρυσμένη από τις στρατιωτικές της επιτυχίες, αντέδρασε απορρίπτοντας τη συνθήκη. Έτσι το άρθρο της συνθήκης ενεργοποιήθηκε, οι μεγάλες δυνάμεις ανέλαβαν πρωταγωνιστικό ρόλο στη ναυμαχία του Ναυαρίνου, που σήμανε την αρχή για την ελευθερία της Ελλάδος και την ίδρυση ανεξάρτητου Ελληνικού κράτους.

Η τοιχογραφία με θέμα την Συνθήκη του Λονδίνου (1827), δημιουργήθηκε από τον καλλιτέχνη Γκουγκεμπέργκερ, με τη συμβολή του Χαλμπράιτερ, πάνω σε σχέδιο του Λούντβιχ φον Σβαντχάλερ, το 1843.

Η ναυμαχία του Ναυαρίνου

Μετά την απόρριψη της «Ιουλιανής σύμβασης» (συνθήκης του Λονδίνου) από την υψηλή πύλη, οι στόλοι των τριών μεγάλων δυνάμεων, Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας, υπό τους ναυάρχους Κόδριγκτον, Δεριγνύ και Χέυδεν, καταπλέουν στον κόλπο του Ναυαρίνου.

Στις 8 Οκτωβρίου 1827, εισέρχεται στον κόλπο η Αγγλική Ναυαρχίδα «Ασία», ακολουθούμενη από 10 Αγγλικά πλοία.

Εν τω μεταξύ εισέρχεται και η Γαλλική Ναυαρχίδα «Σειρήνα» ακολουθούμενη από 7 Γαλλικά πλοία.

Μετά από προστριβή και ανταλλαγή πυροβολισμών, η σύγκρουση γενικεύεται και εξελίσσεται σε μία πρωτοφανούς εκτάσεως και εντάσεως ναυμαχία, μεταξύ ανατολής και δύσης.

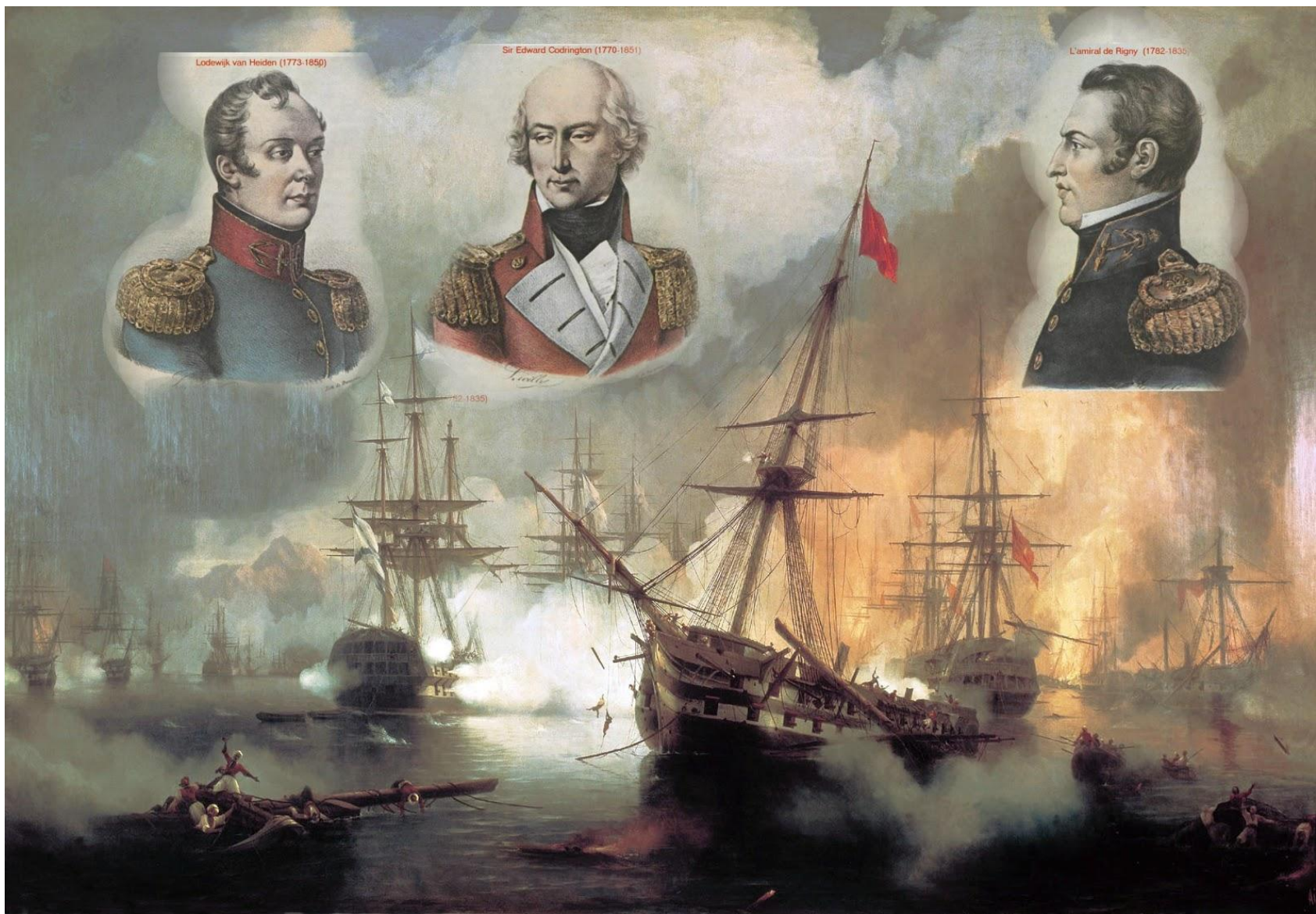
Και καθώς η έκβαση ήταν αμφίροπη, εισέρχεται στον κόλπο του Ναυαρίνου και ο Ρωσικός στόλος με τη ναυαρχίδα του «Αζόφ» και 7 πλοία, τα βαριά πυροβόλα των οποίων συντρίβουν τα Τουρκοαιγυπτιακά πυροβολεία της ακτής και βυθίζουν εχθρικά πλοία.

Η ναυμαχία τελειώνει με την πλήρη καταστροφή του Τουρκοαιγυπτιακού στόλου.

Από τα συνολικά 89 πλοία του, καταστράφηκαν 60, ενώ οι απώλειες σε άντρες ανήλθαν σε 6.000, έναντι των 650 ανθρώπινων απωλειών των τριών συμμάχων, οι οποίοι δεν έχασαν κανένα από τα 25 πολεμικά τους πλοία.

Την επόμενη μέρα οι σύμμαχοι απαίτησαν από τον Ιμπραήμ, που είχε καταφύγει στα βουνά της Μεσσηνίας για να σωθεί, να υψώσει λευκή σημαία σε όλα τα φρούρια που κατείχε.

Οι Οθωμανοί αποδέχτηκαν και υπέγραψαν ανακωχή...

Ιβάν Αϊβαζόφσκι, *Η ναυμαχία του Ναυαρίνου*, 1846, Αγία Πετρούπολη, Ναυτικό Κολλέγιο

Η Μάχη της Πέτρας

Η Μάχη της Πέτρας ήταν η τελευταία μάχη του Αγώνα για την ελληνική ανεξαρτησία.

Έλαβε χώρα στις 12 Σεπτεμβρίου 1829 στο ομώνυμο χωριό της Βοιωτίας, μεταξύ Θήβας και Λιβαδειάς.

Ήταν μία στενή δίοδος, που σχημάτιζαν οι όχθες της Λίμνης Κωπαΐδας και το βουνό Ελικών.

Επικεφαλής των ελληνικών δυνάμεων θεωρείται ο Δημήτριος Υψηλάντης, που κατά περίεργη συγκυρία έθεσε τέρμα στον Αγώνα, τον οποίον είχε αρχίσει ο αδελφός του Αλέξανδρος, με τη διάβαση του Προύθου στις 24 Φεβρουαρίου 1821.

Τον Αύγουστο του 1829 ο Τουρκαλβανός πολέμαρχος Ασλάν Μπέης Μουχουρδάρης, σταλμένος από τη Λάρισα με 4.000 άνδρες, προέλασε ανενόχλητος και διαμέσου Λαμίας και Θήβας έφθασε στην Αθήνα.

Στόχος του, να ανεφοδιάσει τη φρουρά της Ακροπόλεως και στη συνέχεια να οδηγήσει στη Θράκη όλες τις διαθέσιμες δυνάμεις για την αντιμετώπιση του ρωσικού κινδύνου.

Αφού συγκέντρωσε περί τους 7.000 άνδρες, άρχισε την προς βορρά πορεία του.

Μαζί του ήταν και ο Οσμάναγας Ουτσιάκαγας, επικεφαλής των τουρκικών δυνάμεων της Αττικής.

Ο Υψηλάντης είχε πληροφορηθεί έγκαιρα τις προθέσεις των Τούρκων και επέλεξε τη στενή δίοδο της Πέτρας για να εμποδίσει το πέρασμα του εχθρού, που διέθετε πυροβολικό και ισχυρές δυνάμεις πεζικού και ιππικού.

Η ελληνική δύναμη εμφανίσθηκε στην περιοχή στις 28 Αυγούστου.

Ανερχόταν σε περίπου 3.000 άνδρες και ήταν χωρισμένη σε 4 χιλιαρχίες.

Για πρώτη, ίσως, φορά οι Έλληνες παρουσίασαν τακτικό στρατό, που οφείλεται στις στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις του Καποδίστρια, με τη δημιουργία το 1828 του Λόχου των Ευελπίδων.

Το απόγευμα της 10^{ης} Σεπτεμβρίου φάνηκε, επιτέλους, ο τουρκικός στρατός, που στρατοπέδευσε σε μικρή απόσταση από τις ελληνικές δυνάμεις. Τα χαράματα της 12^{ης} Σεπτεμβρίου έγινε η επίθεση των Τούρκων.

Δέχτηκαν καταιγισμό πυρών από τους Έλληνες, οι οποίοι στη συνέχεια βγήκαν από τα χαρακώματα.

Οι τουρκαλβανοί άτακτοι, γρήγορα υποχώρησαν, παρασύροντας και τους υπόλοιπους Τούρκους, που κινδύνευαν να περικυκλωθούν.

Οι Τούρκοι ηττήθηκαν και αναγκάστηκαν να κάνουν συμφωνία για να τους αφήσουν οι Έλληνες να περάσουν.

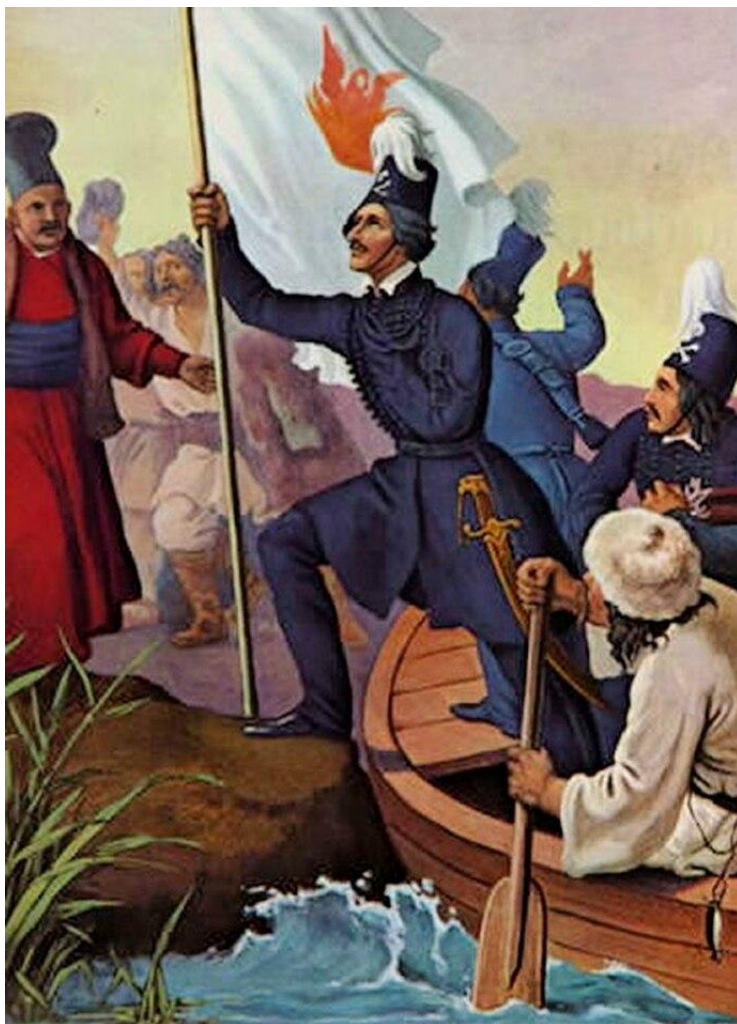
Έτσι, δε θα επανέρχονταν ποτέ πια στην Ανατολική Στερεά και την Πελοπόννησο.

Η Μάχη της Πέτρας, παρότι δεν επέφερε την τελειωτική ήττα του εχθρού, αποτελεί οπωσδήποτε λαμπρή νίκη των ελληνικών όπλων.

Το ηθικό των Τούρκων καταρρακώθηκε, ενώ δεν πέτυχαν και τον στόχο τους να διαβούν τα στενά.

Οι απώλειες και από τις δύο πλευρές δεν ήταν ιδιαίτερα μεγάλες. Οι Έλληνες είχαν 3 νεκρούς και 12 τραυματίες, ενώ οι Τούρκοι άφησαν στο πεδίο της μάχης περίπου 100 νεκρούς και 4 σημαίες.

Την ίδια ημέρα οι ηττημένοι του Ρωσοτουρκικού πολέμου, Τούρκοι, υπέγραψαν τη συνθήκη της Ανδριανούπολης, με την οποία ουσιαστικά αναγνώριζαν την ανεξαρτησία της Ελλάδας.

Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης διερχόμενος τον Προύθο, πίνακας του Εσς στη Στοά του Μονάχου.

Δημήτριος Υψηλάντης (1793-1832)
Έργο του Σπυρίδωνος Προσαλέντη

Οι γυναίκες στην Επανάσταση του 1821

Οι γυναίκες, παρά τους αυστηρούς κοινωνικούς περιορισμούς της εποχής, άφησαν το δικό τους «αποτύπωμα» στην Επανάσταση του 1821.

Κάποιες πήραν τα όπλα και στάθηκαν γενναία στο πλευρό των ανδρών.

Άλλες διέσωσαν τα παιδιά τους και στήριξαν τα σπίτια τους, κατά την απουσία των αγωνιστών.

Εκείνα τα χρόνια, υπήρχε επιφυλακτικότητα των ανδρών, στο να εμπιστευτούν μυστικά στις γυναίκες.

Έτσι λίγες γυναίκες μούνταν και μόνο στον κατώτερο βαθμό στη Φιλική Εταιρεία.

Οι γυναίκες συμμετείχαν καθοριστικά στον αγώνα με τη μεταφορά πολεμοφοδίων και ειδών σίτισης στους μαχόμενους, επιδιόρθωναν τα τείχη, κατασκεύαζαν όπλα, φρόντιζαν τους λαβωμένους, ενδιαφέρονταν για τις οικογένειες των θανόντων, στήριζαν ηθικά και συναισθηματικά τους πολεμιστές.

Έχουμε έμμεσες αναφορές για τις γυναίκες, κυρίως από τους ξένους περιηγητές.

Πόσες από εκείνες ήξεραν να γράφουν, ώστε να γράψουν τ' απομνημονεύματά τους;

Βλέπουμε τη ζωή και τη δράση των γυναικών, σε διαφορετικές περιοχές,

στα Γιάννενα του Αλή Πασά, στην Αθήνα της Τουρκοκρατίας, στα νησιά όπου υπήρχε εμπορική άνθηση.

Όταν εισέβαλε ο τουρκοαιγυπτιακός στρατός του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο, περίπου 400 Μανιάτισσες υπερασπίστηκαν τη γη τους, με τα δρεπάνια του θερισμού!!!

Σουλιώτισσες και Μεσολογγίτισσες θυσιάστηκαν για να αποφύγουν την αιχμαλωσία, ενώ οι γυναίκες στην Τριπολιτσά και τα άλλα κάστρα του Μοριά συμμετείχαν στα γεγονότα.

Μεγάλος αριθμός γυναικών ήταν θύματα του πολέμου, των μαζικών αιχμαλωσιών, στη Χίο, στην Κάσο, στα Ψαρά, στην Πελοπόννησο. Αντιμετώπιστηκαν ως λεία πολέμου και εμπόρευμα για τα σκλαβοπάζαρα της Ανατολής ή γνώρισαν τη φυγή και την προσφυγιά, ενώ άλλες διέθεσαν την περιουσία τους στον αγώνα και πέθαναν σε συνθήκες απόλυτης ένδειας.

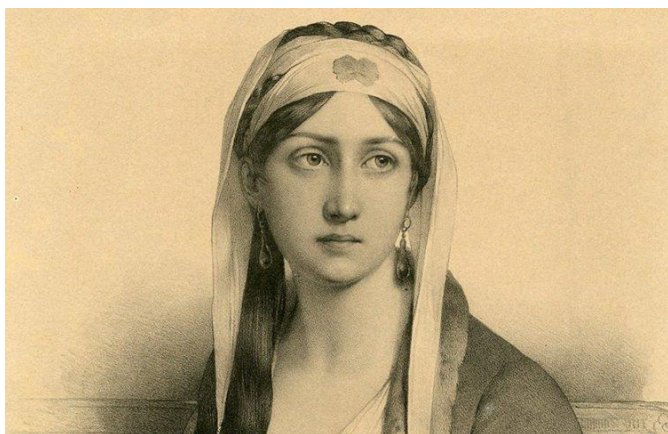
Γυναίκες, όπως η **Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα**, η **Μαντώ Μαυρογένους**, η Μόσχω Τζαβέλλα η Ελισάβετ Υψηλάντη, η Δόμνα Βισβίζη, η Μαριγώ Ζαραφοπούλα, η Σταυριάνα Σάββαινα, η Κωνσταντίνα Ζαχαριά και πολλές άλλες που μόνο μια λέξη τους ταιριάζει "ΑΘΑΝΑΤΕΣ"!!!

Adam Friedel, Λιθογραφία της [Μαντώσ Μαυρογένους](#), 1827.

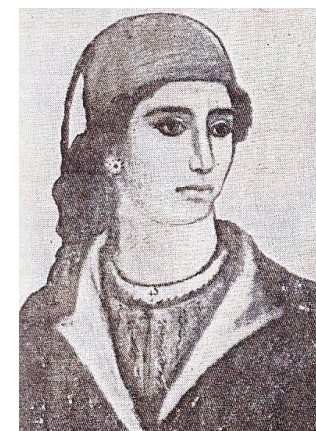
Προσωπογραφία της Λασκαρίνας Μπουμπουλίνας, ελαιογραφία σε μουσαμά. / Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

Μαριγώ Ζαραφοπούλα

Σουλιώτισσες - Ελαιογραφία του Γεώργιου Μηνιάτη (1823-1895)

Δόμνα Βισβίζη

Ιωάννης Καποδίστριας

Ο Ιωάννης Καποδίστριας γεννήθηκε στην Κέρκυρα στις 11 Φεβρουαρίου 1776 και κατάγονταν από οικογένεια ευγενών.

Σπούδασε ιατρική, φιλοσοφία και νομικά, σε πανεπιστήμια της Ιταλίας.

Διετέλεσε υπουργός εξωτερικών της Ρωσίας και πρώτος Κυβερνήτης του Ανεξάρτητου Ελληνικού Κράτους, το οποίο ίδρυσε εκ θεμελίων.

Η Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας το 1827 τον εξέλεξε Κυβερνήτη έως την 27^η Σεπτεμβρίου 1831, που δολοφονήθηκε από το Γεώργιο Μαυρομιχάλη, έξω από τον Άγιο Σπυρίδωνα στο Ναύπλιο.

Ο Καποδίστριας ανήκει στις πιο εμβληματικές μορφές του Ελληνικού κράτους.

Χαρισματικός, ακέραιος, ταπεινός, ανιδιοτελής, εργατικός, εκσυγχρονιστής, οραματιστής και πρωτοπόρος, άφησε ανεξίτηλη παρακαταθήκη στις επόμενες γενιές. Στη διάρκεια της θητείας του προχωρεί σε καινοτόμες για την εποχή μεταρρυθμίσεις και αλλαγές, οι οποίες μεταμόρφωσαν την Ελλάδα.

Ιδρύει το πρώτο ορφανοτροφείο της χώρας, το οποίο στέγαζε τα ορφανά του αγώνα της ανεξαρτησίας. Το πρώτο πρότυπο σχολείο, το πρώτο Αρχαιολογικό μουσείο.

Ίδρυσε την Εθνική Χρηματιστική τράπεζα, το εθνικό νομισματοκοπείο και καθιέρωσε το φοίνικα ως νομισματική μονάδα, το πρώτο αργυρό νόμισμα του Ελληνικού κράτους.

Ίδρυσε ταχυδρομική υπηρεσία, στατιστική υπηρεσία, έκανε απογραφή, ίδρυσε γεωργική σχολή και εισήγαγε πρώτος την καλλιέργεια της πατάτας.

Ο Ιωάννης Καποδίστριας, του [Διονύσιου Τσόκου](#)

Η δολοφονία του Καποδίστρια του [Διονύσιου Τσόκου](#)

Το τέλος της Επανάστασης – Η ανεξαρτησία της Ελλάδας

Ο Ιωάννης Καποδίστριας έφτασε στο Ναύπλιο, την πρώτη πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους, το 1827, αναλαμβάνοντας τη διακυβέρνηση της χώρας.

Οι νίκες του ελληνικού στρατού καθώς και η προσπάθεια του Καποδίστρια να μη δυσαρεστήσει καμιά από τις Μεγάλες Δυνάμεις, βοήθησαν στη διεύρυνση των συνόρων του ελληνικού κράτους.

Καθώς αναμενόταν να φτάσουν στην Πελοπόννησο Γάλλοι στρατιώτες για ν' αποχωρήσουν τα αιγυπτιακά στρατεύματα,

ο Κυβερνήτης έστειλε πολεμικά πλοία στον Αμβρακικό κόλπο, ώστε να συμπεριληφθεί και η περιοχή αυτή στα όρια του νέου κράτους.

Η Υψηλή Πύλη, από την πλευρά της, κρατούσε *αδιάλλακτη* στάση απορρίπτοντας κάθε συζήτηση για *αυτονομία* ή *ανεξαρτησία* της Ελλάδας.

Ωστόσο, η ήττα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον Ρώσο-Τουρκικό Πόλεμο του 1828-1829 ανάγκασε τον Σουλτάνο να δεχτεί να αρχίσουν διαπραγματεύσεις.

Οι Άγγλοι και οι Γάλλοι, για να περιορίσουν τις επιδιώξεις της Ρωσίας και την αυξημένη επιρροή της στους επαναστατημένους Έλληνες, πρότειναν την ανεξαρτησία της Ελλάδας.

Τον Φεβρουάριο του 1830 υπογράφηκε στο Λονδίνο από τις τρεις συμμαχικές Δυνάμεις, η πολιτική ανεξαρτησία της Ελλάδας, με τα σύνορά της στη γραμμή Αχελώου - Σπερχειού ποταμού.

Τα νέα σύνορα αναγνωρίστηκαν και από την Υψηλή Πύλη.

Έπειτα από δέκα χρόνια συγκρούσεων, η ύπαρξη ανεξάρτητου ελληνικού κράτους, ήταν πλέον γεγονός.

Στις 27 Σεπτεμβρίου του 1831 ο Καποδίστριας δολοφονήθηκε στο Ναύπλιο, με αποτέλεσμα στη χώρα να επικρατήσει αναρχία.

Έτσι η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία, επέλεξαν το 1832, για το αξίωμα του βασιλιά της Ελλάδας, τον 17χρονο πρίγκιπα Όθωνα, γιο του βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκου.

Οι τρεις Μεγάλες Δυνάμεις εγγυήθηκαν για το πολίτευμα της χώρας, την ανεξαρτησία της και τα σύνορά της.

Το 1832, τα σύνορα του ελληνικού κράτους διευρύνθηκαν, από τον Αμβρακικό έως τον Παγασητικό κόλπο.

Πορτραίτο του Όθωνα.
 Έργο του Γιόζεφ Καρλ Στίλερ

